

DRIE REISSCHETSEN

DOOR

Dr. JAN TEN BRINK.

Op de Grenzen der Presanger. — Drie dagen in Egypte. —
Van den Haag naar Parijs.

TWEDE DRUK.

TE LEIDEN BIJ A. W. SIJTHOFF.

Eene belofte vervuld. — Het verhaal van den grijsaard. —
Eene Soendaneesche jonkvrouw.

Weldra trok ik met den arts over het breede grasplein vóór zijne woning naar eene huizing van bamboes, de gewone dorpshutten in ruimte en omvang verre overtreffend. Eerst werden we hier verwelkomd door een der Soendaneesche magistraatspersonen van Segala-Herang. Nadat deze den dokter eenigszins uitvoerig van het ongeval had ingelicht, werden we bij de patiënte gebracht.

De duisternis van het vertrek werd door den breeden lichtstroom, welke langs de deur naar binnen golfde, merkelyk getemperd. In dit halfdonker viel thans een merkwaardig tafereel waar te nemen. Op de balé-balé bevond zich de gewonde, eene doerne, die ge wellicht eene zeventienjarige zoude wanen. De grijsaard, die daar eerbiedig aan hare voeten op den grond is neergehurkt, zou u heel andere cijfers noemen. Terwijl reeds het onderzoek der wonde begonnen is en de dokter eene genezing met den geheimzinnigen rhinoceroshoorn beproeft, vangt de oude een lang verhaal aan. Schijnbaar is er geene uitdrukking op het zwaar gerimpelde gelaat van den verteller. Let echter op de kleine, beweeglijke oogen, die u van ter zijde en bliksemsnel in 't aangezicht staren, om daarna, schuw ter aarde gericht, zich in deemoed te voegen bij de klagende, zangerige stem. De ouderdom van dezen Soendanees vertoonde zich in een bijzonder stuitenden, afschuwelyk leelyken vorm. Sluwheid en boosheid schenen te hebben gewelddijverd, om op dat gelaat hare sprekendste brandmerken te griffelen — en toch had ik toen noch later den minsten grond, om de waarheid van dit vermoeden te staven.

Van zijn verhaal, dat uit tallooze vermoelende herhalingen scheen te bestaan, werden mij slechts de volgende feiten. Uren verder zuidwaarts, achter den grooten vulkaan in den schoonen kampong Tjisalak, was de woonplaats van den grijsaard en het meisje. Hijzelf was reeds veel te oud, om te arbeiden, hij bestuurde de woning zijns zoons, als deze zijne buffels weidde — want hij bezat er vele — of voor den „Toewan bessaar” in het veld werkte. Zijn zoon had drie vrouwen bezeten, de vierde slechts had hem een paar dochters geschonken. Daar beide kinderen als lieflijke bloemknoppen ontloken en vast beloofden uitstekend schoon te zullen worden, had hij haar met bijzondere zorgen omringd; jierig gewaakt, dat ze nooit alleen zich buiten vertoonden en sinds ze twaalf jaren bereikt hadden, haar steeds op hare zeldzame uitstapjes gevolgd. Zoo waren ze jonkvrouwen van veertien en vijftien jaren geworden, en bleiden ze als verborgen rozen in de schaduw harer woning. Dagelijks echter

drongen ze grootvader, om haar naar eene bloedverwante te brengen, die vier palen verder in een kleinen kampong woonde en welke ze sinds een jaar niet hadden bezocht.

Heden had hij haar eindelijk den lang verschoven tocht toegestaan. Allerlei voorteekenen evenwel hadden hem verzekerd, dat ze een noodlottigen dag gekozen hadden. OnheilsPELLEND vogelgekrjtsch klonk bij zonneopgang en des nachts te voren had een monster hem in den droom benauwd. Evenwel, 't was een fraaie morgen. Na de zware plasregens der laatste weken, mocht men op een goeden dag vol vriendelijken zonneshijn rekenen. En zoo was het inderdaad geweest. Toen hij naar buiten trok, met de beide blijde bloemekens aan zijne zijde, en zij het smalle voetpad opvlogen, glinsterden nog de regendroppen in de eerste stralen der ochtendzon. Zoo spoedig men den kampong een goed eind achter den rug had, zongen de meisjes zoo vroolijk als de vogels, die om hare schoone hoofden fladderden. Schaterlachende achtervolgden zij elkaar, handen vol wilde bloemen plukkende en er wapenen van smedende voor den kinderlijken tweekamp, dien ze met onwaardbaar genot hadden begonnen. Zoo ging het geruimen tijd; dan eens volgden zij een vluggen vlinder, dan eens eene gonzende tor, heftig verschrift, als de laatste uit wraak haar om hals en schouderen begon te vliegen.

Plotseling hoorde hij een krijschenden gil. Het oudste meisje deed een wanhopigen sprong en zonk stuipachtig schreeuwend voor zijne voeten neer. Ze had, zich bukkend om eene prachtige, donkerblauwe kapel te verrassen, eenige behoudzame schreden in het kreupelhout afgelegd, toen ze eensklaps over een glibberig voorwerp was getreden en op 't zelfde oogenblik een vinnigen steek in den voet gevoelde. Er was geen twijfel, opspringende had ze eene kleine zwarte adder onder de struiken zien verdwijnen. Terstond had men zich herinnerd, hoe ten vorigen jare een man uit Tjissalak van een giftigen slangenbeet door den „Toewan Dokter" van Segala-Herang was genezen. Weldra had hij het schreiende meisje naar huis teruggedragen en eene kar ingespannen, om haar zoo spoedig mogelijk naar de hoofdplaats te vervoeren.

Intusschen had onze wakkere arts zijn verband gelegd en bereidde thans een poeder van rhinoceroshoorn tot inwendig gebruik, terwijl hij mij met een flauwen glimlach verzekerde: hoe weinig vast vertrouwen hij in het als panacé geprezen medicijn stelde, schoon een paar gelukkige proeven hem aanmoedigden er mede voort te gaan. De patiënte had ons onder die woordenwisseling angstig gadegeslagen. Reeds van den aanvang af had mij hare ongewone schoonheid getroffen. Thans had zij zich opgericht en viel er een breede lichtstroom over gelaat en houding. De pijnlijke trek, welke over geheel haar wezen verspreid lag, overtoog het met een waas van

somber en ernst, die treffend in tegenstelling kwam met de bloeiende vormen harer jonkvrouwelijke, vast kinderlijke gestalte.

Angst en smart hadden den weelderigen haarknoop losgewonden, welken ze dien morgen wellicht met buitengewone zorg saamgebonden en met lieflijk geurende melatties getooid had. Enkele bloemknopjes hingen nog in den over schouders en rug neergolvenden lokkenschat. De groote, wat hoekig opgetrokken oogleden waren wijd geopend, de doffe blik staarde roerloos naar den gewonden voet. Er trilde een diep lijden om den kleinen, half gapenden mond en rondom den fijnen, bijna rechthoekig gevormden neus. Hare houding was ongedwongen fraai. Ze rustte zittend op de palm der linkerhand en boven den getroffen voet hield ze met kwalijk verholten vrees de rechter. Zoo had een Thorwaldsen of een David d'Angers haar moeten bespieden — droomde ik toen vol geestdrift — zij hadden er eene gewonde Hebe of eene heerlijke allegorie der Smart van geschapen.

Of ze genezen is, hooggeschatte Mevrouw? — Volkomen — vier dagen na het ongeval keerde ze te voet naar hare woning terug.

Naar Batoe-Sirap. — De grafheuvel.

Acht palen zuidoostelijk van Tenger-Agong verheft zich eene nauw merkbare hoogte met welig gras begroeid — op welker top men een afdad van atap ontdekt. Voor de geschiedenis der Pamanoeëan en Tjassem-Landen is er wellicht geen belangrijker plekje. Doch eerst moet verhaald worden welke weg er ons bracht. Onze verkenningstochten door den omtrek der gastrijke landhuizing voortzettende, hadden we thans de grenzen van het district Batoe-Sirap bereikt. Een donkerbewolkte hemel had ons in den aanvang met een regendag bedreigd. Een uur na zonsopgang braken de eerste volle stralen door het zwerk — weinig tijds later was alles in een diep, tintelend meer van lapis lazuli opgegaan en vloeiden de zonnegolven schitterender en verblindender dan ooit. 't Was, of ze natijverig op de koele regenwolken, die dagen achtereen alleen hadden geheerscht, zich thans een luisterrijken, onbetwisten triomf wilden verzekeren.

Bij ons aankomen op de grenzen van het district Batoe-Sirap waren we ontvangen geworden door den Demang Rahden Madia Kesoemah, welke, vergezeld van eene talrijke oerewacht in purperen buizen, den zoon zijns Landheers en diens gasten verwelkomde. Rahden Madia Kesoemah was eene zeer opmerkelijke figuur. Op zijn gelaat lag geen enkele trek, die aan het karakteris-

spookachtige magerheid van de meeste — en drukken nooit eene dragelijke gedachte uit, mocht ook een Heinrich Heine er zich in vermeien zijne danseressen met een rozenrooden en een licht-groenen schoen te kleeden, die, als dramatische personages, elkaar liefdesgeheimen toefluisteren. De Soendaneesche dans, geheel getint door het eigenaardig oostersch gevoel van kieschheid en welstandigheid, bevat geene enkele beweging, welke niet door den hovigsten balletvijand zou kunnen worden toegejuicht. De Soendaneesche dans eischt geen toestel van decoratiën en kostuum, een hamboes-lampje volstaat, om al zijne episoden te belichten. De Soendaneesche dans is eentonig en langwielig, maar laat tevens volle vrijheid aan ieder om er afwisseling en boeiende nieuwhed aan bij te zetten. Voorts.... maar 't was mij niet vergund mijne mijmeringen te vervolgen — de gastheer reikte aan zijne gasten de hand tot scheiden. Ik beijverde mij, om Maas Ardjah di Cusoema en Rahden Madia Kesoema vaarwel te zeggen. De laatste sprak mij een deftig woord van afscheid toe. Ik had er gaarne mijne Hebreuwsche spraakkunst voor opgeofferd, als ik hem ditmaal in vloeiend Maleisch had kunnen antwoorden.

Toepassing.

Weinige dagen later was ik te Batavia teruggekeerd.

Dat ik nog een enkel oogenblik aan 't woord blijf, zal men mij welwillend ten goede houden, als men bedenkt, dat ik mij nog van een beleefdheidsplicht heb te kwijten. Ik heb u namelijk eene grootmoedige vergiffenis te vragen, mijn geduldige, belangstellende vriend — en ook u, hooggeschatte Mevrouw! — die wellicht tot nog toe mijn zig-zag-geschrift zonder ergernis hebt gevolgd. Door den titel gedrongen, hadt ge hier wellicht het een en ander verwacht, 't welk tot uwe verbazing geheel en al is uitgebleven.

„Waarom hebt ge ons geene tijgerjacht gegeven?“ — vraagt ge mij. — „Waarom geene tijgerjacht met al hare belangwekkende episoden, als de drijvers met huid gegild uiteenstuiven, als de jagers met gespannen haan achter 't kreupelhout of in 't hooge gras wegschillen, als ge u plotseling in een ongezocht tète-à-tête met het fraaie monster bevindt — als het zachtken brullend den purperen muil openspert en uwe zenuwachtig bevende hand te vergeefs poogt af te drukken?“ — „Waarom?“ — vraagt ge al verder — „hebt ge ons dan althans niet ter wilde-stierenjacht gevoerd — om van de rhinocerosen te zwijgen, die voor u niet schijnen te bestaan? Waarom hebt ge u de moeite niet getroost, om den een of anderen vulkaan te beklimmen en in den krater af te dalen?

Ge waart op weinige palen afstands van den Tangkoeban-Prahoe en ge schijnt er niet aan gedacht te hebben, om den beroemden krater te bezoeken?" — „Waarom" — vervolgte ge weder — „geen diepen blik gevestigd op het huiselijk lief en leed der Soendaneezen? Waarom u geen held gekozen, wiens voorbeeldeloozen moed of heldhaftige trouwe of rampzalige liefde ons zou hebben kunnen schokken en ontroeren?"

Waerlijk ik gevoel mij in geene geringe verlegenheid. 't Best zal zijn u zonder eenige verbloeming op eens te bekennen, waarom ik u het antwoord op zoovele vragen schuldig blijf. Jachtavonturen heb ik nooit met opzet gezocht, als ze zich niet ongedwongen kwamen aanbieden. Tweemalen trokken wij ter hertenjacht, maar, na een geheelen morgen vruchteloos gewacht te hebben op goeden uitslag van de pogingen der drijvers, trokken we onverrichter zake huiswaarts. Daarenboven verheug ik mij in zoo ernstigen afkeer van alles wat op het stuk van reizen naar systeem mag rieken, dat ik nooit van tijger- of rhinoceros-jacht gerept heb — gesteld nog, dat eene zulke met goed gevolg op het gebied der Pamanoe-kan-en-Tjassen-Landen ware te ondernemen geweest. Dat ik den krater van den Tangkoeban-Prahoe niet bezocht, verklaart zich eenvoudig door de opmerking, dat deze in den westmoesson van de noordzijde moeielijk te genaken is en dat er zich destijds geene geschikte aanleiding voordeed, om die bezwaren naar eisch te overwinnen. Ik mag eindelijk in gemoede betuigen, dat ik de beste pogingen heb aangewend, om den een of anderen held onder de Soendaneezen te ontdekken; dat ik onvermoed en vol oprechten ijver naar alle zijden heb rondgezien, maar dat hot mij — wellicht door het kort tijdsbestek — niet te beurt is gevallen iets anders te ontmoeten, dan zeer positieve en praktische individuen, die volstrekt niet uit het hout gesneden waren, waarvan men romanhelden maakt.

Wilt gij deze verontschuldiging voor lief nemen, waardige, geduldige vriend! vergun mij er ten slotte nog eene enkele bedenking te mogen bijvoegen. Théophile Gautier heeft volkomen juist opgemerkt, dat men een vreemden landstreek en eene vreemde natie in zes weken niet grondig leert kennen, maar dat men daarentegen door de nieuwhed er een zoo frisschen indruk van ontvangt, als men nimmer gedurende langer verblijf zal mogen bewaren. Reken-schap van dien frisschen indruk te geven, zonder overdrijving, zonder vooringenomenheid, zonder vooroordeel, was het doel van dit opstel. Daartoe achtte ik het geenszins noodzakelijk naar buitengewone toestanden, zeldzame natuurverschijnselen of roerende gebeurtenissen uit het leven der bevolking om te zien, tenzij ze zich ongedwongen aan mij voordeden. Ik wenschte elk parti-pris te vermijden en mij van de hartstochtelijkheid eens pleitbezorgers te

onthouden. Daarom was elk verschijnsel mij een welkom onderwerp tot studie en schonk mij eene groep klapperboomen even ruime stof tot opmerking als eene tijgerjacht ooit kon gedaan hebben. Want alles was nieuw voor mij, alles trok mij even krachtig aan. Daar evenwel niets moeilijker is, dan onpartijdig waar te nemen, zal het toch dikwerf geschied zijn, dat ik door mijn Hollandsch oog bedrogen eene onjuiste kleur aan mijne omgeving heb geschonken. En ziedaar wat u, mijn geduldige vriend, soms een glimlach zal hebben afgedwongen, daar een bamboeshut, een troep boedjangs, een koffietuin of een waringinboom u even weinig schilderenswaardig zullen voorkomen — als het Zondagsche kleed van uw lijfjongen of de exercitiën der Bataviasche schutterij.

1861.